

Sevda Qasımova
AMEA-nın Folklor İnstitutu

BƏKİR ÇOBANZADƏNİN "KİTABI-DƏDƏ QORQUD" HAQQINDA ELMİ DÜŞÜNCƏLƏRİ

Açar sözlər: *Bəkir Çobanzadə, "Şahnamə", "Dədə Qorqud", abidə, epos, dastan, əfsanə, müqayisə, folklor.*

Key words: *Bekir Chobanzadeh, "Shahnameh", Dada Gorgud, monument, epos, epic, legend, comparison, folklore.*

Ключевые слова: *Бекир Чобанзаде, "Шахнаме", Дэдэ Горгууд, памятник, эпос, сага, легенда, сравнение, фольклор.*

Türk epos yaradıcılığının ən möhtəşəm abidəsi olan "Kitabi-Dədə Qorqud" dilinin gözəlliyi, tarixi-bədii özünəməxsusluğu və s. baxımından, heç şübhəsiz, B.Çobanzadə kimi bir alimin diqqətini cəlb etməyə bilməzdi. Düzdür, onun bu abidə haqqında ayrıca bir kitabı, yaxud məqaləsi yoxdur, ancaq dastan haqqında "Şahnamə" eposu ilə müqaisədə çox qiymətli fikirləri vardır. Həmin fikirləri alimin folklorşünaslıq görüşləri kontekstində təhlil etməzdən əvvəl bir maraqlı fakta diqqət yetirməyi vacib bilirik. Ulu Öndər Heydər Əliyevin aşağıdakı sözlərindən məlum olur ki, B.Çobanzadə eposla çox dərindən maraqlanmış, hətta onun bir yeni boyunu tapmışdır: "XX əsrin tarixində "Kitabi-Dədə Qorqud" eposu da misli görünməmiş təqiblərə məruz qalıb. Hətta onu öyrənməyə, tədqiq etməyə cəhd göstərənlərin taleyi də acınacaqlı olub. Azərbaycanca "Kitabi-Dədə Qorqud"un nüfuzlu tədqiqatçılarından biri olan Əmin Abid eposa həsr olunmuş bir neçə əsər çap etdirdikdən sonra əbədi susduruldu. Bəzi mənbələrdə eposun otuz boydan ibarət olduğu təxmin edilir. Azərbaycanın görkəmli dilçi alimi Bəkir Çobanzadə aşkar etdiyi yeni boy haqqında məlumat versə də, sonralar alim repressiyaya məruz qaldığına görə bu məlumatın dürüstlüyünü təsdiqləmək mümkün olmadı"[7, 9].

B.Çobanzadə "Dədə Qorqud" eposunun yeni boyu haqqında elmi ictimaiyyətə məlumat versə də, alimə qarşı repressiya onun fikir və düşüncələrini axıra çatdırmağa imkan vermədi. Bütün bunlar "Kitabi-Dədə Qorqud" eposunun ümumtürk mədəniyyət tarixindəki yeri və rolunun son dərəcə mühümlüyü və möhtəşəmliyi ilə bağlıdır. Abidənin tariximiz və mədəniyyətimiz üçün fəvqəladə dərəcədə böyük əhəmiyyət daşımalarını Ulu Öndər Heydər Əliyev bütün dolğunluğu ilə əsaslandırılmışdır. O, eposu "milli varlı-

ğımızın mötəbər qaynağı” adlandıraraq demişdir: *“Bizim zəngin tariximiz, qədim mədəniyyətimiz və milli-mənəvi dəyərlərimiz “Kitabi-Dədə Qorqud” eposunda öz əksini tapmışdır. Bu epos bizim ümumi sərvətimizdir və hər bir azərbaycanlı onunla haqlı olaraq fəxr edə bilər. Dastanın məzmununu, mənasını, onun hər bir kəlməsini hər bir azərbaycanlı məktəbdən başlayaraq bilməlidir. Bu, bizim ana kitabımızdır və gənclik bu kitabı nə qədər dərinləndirə bilsə, millətini, xalqını, vətənini, müstəqil Azərbaycanı bir o qədər də çox sevəcəkdir”* [4, 8].

Abidənin bu əhəmiyyəti möhtəşəm Əmin Abid, Bəkir Nəbiyev, Yaşar Qarayev, Anar, Kamal Abdulla, Tofiq Hacıyev, Nizami Cəfərov, Pənah Xəlilov, Cəlal Qasimov, Yeganə İsmayılova, Ülkər Nəbiyeva kimi alimlərin baxışlarında öz əksini tapmışdır.

B.Çobanzadənin müxtəlif əsərlərində “Kitabi-Dədə Qorqud” abidəsi haqqında müxtəlif fikirlərə rast gəlirik. Ancaq alimin “Şahnamə və dünya epik ədəbiyyatı (ədəbi paralellər)” adlı məqaləsində biz onun çox qiymətli mülahizələrinə rast gəlirik. Həmin fikirləri qiymətli edən “Kitabi-Dədə Qorqud”a “Şahnamə” eposu ilə müqayisəli şəkildə qiymət verilməsidir.

Alim məqalədə “Şahnamə” eposuna dünya eposu kontekstində yanaşaraq yazır: *“Şahnamənin Əbülqasım Firdovsiyə qədər keçirdiyi təkamülü nəzərə alındıqda dərhal qrek eposunun (İliada və Odiseya) və (Hamlet, Don Juan və Faust kimi) müxtəlif xarakterlərdəki dünya süjetlərinin keçirdiyi təkamül xatıra gəlir. Qrek eposu-dastanı öz əsas motiv və süjetlərilə Homerə (Homerin tarixi bir sima olub-olmaması ətrafında zamanımıza qədər davam edən münaqişəni nəzərə alaraq), daha doğrusu, Homer dövrünə qədər bir neçə əsr müddətincə müxtəlif istihalələrdən keçirdiyi və nəhayət, Homer dövründə müəyyən sistem və yüksək bədii keyfiyyət qazandığı kimi «Hamlet» də bir tərəfdən qədim Qrek ədəbiyyatı ilə, digər tərəfdən, Skandinav folkloru («Saq»lar) ilə bağlı olaraq XII əsr miladidən Şekspirə qədər müxtəlif dillərdə müxtəlif mərhələlərdən keçir və, nəhayət, dahi dramaturqun əlində son bədii şəklinə malik olur”* [3, 27].

Alimin bu fikri və ümumiyyətlə sözü gedən məqaləsi onun folklorşünaslıq, eposşünaslıq görüşlərinin öyrənilməsi baxımından böyük əhəmiyyət daşıyır. B.Çobanzadə, göründüyü kimi, “Şahnamə” eposuna ilk növbədə epik təkamül kontekstində yanaşmışdır. Onun “Şahnamənin Əbülqasım Firdovsiyə qədər keçirdiyi təkamül” ifadəsi alimin epik ənənənin inkişaf prosesinə bələd olduğunu ortaya qoyur. Belə ki, Əbülqasım Firdovsinin XI əsrdə ortaya qoyduğu “Şahnamə” poeması yazılı abidədir. Bu dastan məzmunu, süjet, motiv, obrazları ilə birlikdə Firdovsinin şair təxəyyülünə keçərək

yanarmışdır. Yəni bu konkret bir müəllifin (müəlliflərin: Dəqiqi və Firdovsi) yaradıcılığının məhsuludur. Bu baxımdan “Şahnamə”, ilk növbədə yazılı abidədir. Eyni sözləri “Kitabi-Dədə Qorqud” haqqında da demək olar. “Dədə Qorqud” eposu bizə iki əlyazmada gəlib çatmışdır. Onları katib qeydə almış və tərtib etmişdir. Bu cəhətdən biz katibin istifadə etdiyi “Dədə Qorqud” dastanının şifahi şəklinin necə olduğunu dəqiq şəkildə bilmirik. Yəni katib dastanı yazıya alarkən nəyi öz ağılı, öz dövrünün “kitab” prinsiplərinə uyğun olaraq nə qədər və necə dəyişdirib, bunları aydınlaşdırmaq imkanımız yoxdur. Çünki əlimizdə olan dastan yazılı abidə, əlyazmadır. Lakin həm Firdovsi, həm də “Dədə Qorqudun” katibi dastanları özləri uydurmamış, mövcud şifahi abidələr əsasında yazıya almışlar. Demək, B.Çobanzadə “Şahnamənin Əbülqasım Firdovsiyə qədər keçirdiyi təkamül” mərhələsi dedikdə “Şahnamə” eposunun şifahi mərhələsini, yəni həmin eposun xalq arasında, epik ənənədə olan variantlarını da nəzərdə tutur. Buradan aydın olur ki, B.Çobanzadə epos məsələsində şifahi və yazılı ənənəni bir-birindən fərqləndirmişdir. Bu məsələ çox mühüm olduğu üçün bəzi fikirlərə diqqət yetirmək lazım gəlir. Çünki bəzən “Kitabi-Dədə Qorqud” dastanının şifahi və yazılı ənənələri bir-birindən fərqləndirilmir. Halbuki onların fərqləndirilməsi çox ciddi məsələdir.

Azərbaycan alimləri dastanın şifahi və yazılı variantlarını fərqləndirmək üçün “epos” və “dastan” terminlərindən istifadə etmişlər. N.Cəfərov yazır ki, “*epos*” *sadəcə, dastan deyil, müxtəlif süjetlər, motivlər verən, mənasız olduğu xalqın ictimai-estetik təfəkkürünü bütövlükdə ifadə edən möhtəşəm dastan – potensiyalıdır*” [2, 12].

B.Çobanzadənin “Şahnamə” eposundan danışarkən onaqədərki ənənəni xatırlaması alimin epik ənənəyə bütöv bir sistem kimi yanaşdığını göstərməklə bərabər, həm də həmin sistemin tərkib hissələrini də, epik daxili strukturunu da düzgün təsvir etməsini ortaya qoyur.

B.Çobanzadə yazır: “*Firdovsiyə qədər cürbəcür şəkildə bir çox şahnamələr yazılmışdır. Tarixin xəbər verdiyinə görə, Axiemenidlər zamanından başlayaraq İran epik materialı “Xudayinamə”, yaxud pəhləvi dilində namları ilə yazılmış və eyni material islam dövründə də gərək həcm və gərəksə bədii işləniş cəhətlərindən xüsusən XII əsrdən başlayaraq Firdovsiyə qədər müxtəlif şəkillər almışdır. Firdovsi özünə qədər gələn bu materiala gərək tarixi və gərəksə əfsanəvi bir çox materiallar əlavə etməklə bərabər, ən mühümü, bütün bu materialı dünyanın ən yüksək bədii klassik ədəbiyyatı səviyyəsinə çıxaracaq surətdə işləmişdir*” [3, 27].

Məqalədə alimin “Kitabi-Dədə Qorqud” haqqında müqayisə kontekstində dediyi fikirləri diqqətimizi cəlb edir. Alim yazır: *“Türk dillərində bulunan epik mahiyyətli və “Şahnamə” ilə, bizə görə, daha konkret və sıx əlaqə saxlayan əsərlərdən birisi də qədim Azərbaycan türk dilində yazılmış olan “Dədə Qorqud” kitabıdır. Əvvələn, “Şahnamə” adının da göstərdiyi kimi, əsas etibarilə İran şahlarının dastanı olduğu halda, “Dədə Qorqud” oğuz xanlarının dastanıdır. “Şahnamə”də vəqələrin rəhbərcə silsiləsi müəyyən xronoloji rabitəyə malik olduğu halda, “Dədə Qorqud” kitabında bu rabitə yoxdur, bunun yerinə hekayə və vəqələrin rabitəsi bu kitabda rol oynayan şəxslər, qəhrəmanlar vasitəsilə təmin edilir. “Şahnamə”dəki baş qəhrəman yerini burada Qazan işğal edir. Rüstəm kimi Qazan da “qovğa üçün öndən tərən”, yəni qovğa günü birinci hücum edən qəhrəmandır. Bundan başqa, şahənşah, şahlar şahı məfhumunun qarşılığı “Xanlar xanı” ünvanını daşıyan Bayındırخان və, nəhayət, yarım köçəri əfsanəvi aşiq Qazan, qopuz çalan, ad qoyan Dədə Qorqud həmin bütün hekayələrdə o, yaxud bu surətlə rol oynadıqlarından bu dastana müəyyən vəhdət və rabitə bəxş edir” [3, 28].*

Bu fikir alimin həm “Dədə Qorqud”, həm də ümumiyyətlə Oğuz epik ənənəsi haqqındakı görüşlərinin öyrənilməsi baxımından böyük əhəmiyyət kəsb edir. Alim, göründüyü kimi, burada “Dədə Qorqud” dastanına çox yüksək qiymət vermiş və belə hesab etmişdir ki, “Dədə Qorqud” eposu “Şahnamə” qədər nəhəng və dəyərli dastandır. O, bu iki eposu ilk növbədə iki cəhətdən müqayisə etmişdir:

1. Hər iki dastanın epik mahiyyəti baxımından;
2. Hər iki dastanı birləşdirən “daha konkret və sıx əlaqələr” baxımından.

Qeyd edək ki, türk və Şərq xalqlarının mədəniyyətinə, o cümlədən epos yaradıcılığına dərinləndirən aşına olan B.Çobanzadənin “Dədə Qorqud” və “Şahnamə” dastanları arasında “konkret və sıx əlaqələr” görməsi çox dərin müşahidələrə əsaslanırdı. Belə ki, “Şahnamə”də bir fars eposu olmasına baxmayaraq, orada türk etnosunun da epik-əfsanəvi tarixi əks olunmuşdur. “Şahnamə”də öz əksini tapmış İran-Turan münasibətləri qədim türk tarixi ilə bilavasitə bağlıdır. Çünki həmin eposda Turan adı altında türk xalqları və dünyası nəzərdə tutulmuşdur. Ancaq təəssüf hissi ilə qeyd etmək istərdik ki, “Şahnamə” kimi bir abidədə öz əksini tapmış nəhəng türk tarixi, mədəniyyəti, mifologiyası hələ indiyə qədər sistemli şəkildə öyrənilib ortaya qoyulmamışdır. Abidəni qiymətli edən cəhətlərdən biri onun fars təəssübkeşliyi nöqtəyi-nəzərindən yazılmasıdır. Yəni Firdovsi eposda türklərə olan mənfi münasibətini gizlətməmiş, Türk/Turan xalqını etnik yadlıq, düşmənlik kontekstində təsvir etmişdir. Bunun özü də abidədəki türk tarixini öyrənmək üçün

əlavə imkanlar açır. O şeyləri, o dəyərləri ki, Firdovsi mənfə planda verib, onların altında türkün şanlı mədəniyyəti və tarixi yatır.

B.Çobanzadənin yuxarıdakı fikrində diqqət çəkən əsas məsələlərdən biri onun "Dədə Qorqud" abidəsini bilavasitə Azərbaycan dili ilə əlaqələndirməsidir. Görkəmli dilçinin 1934-cü ildə verdiyi bu hökm sonralar öz təsdiqini birmənalı şəkildə tapdı. Qorqudsünaslığın tarixindən məlumdur ki, sonralar "Dədə Qorqud"u Azərbaycandan və Azərbaycan dilindən uzaqlaşdırmaq cəhdləri də oldu. Ancaq indi hamı bu abidənin Azərbaycan etnocoğrafiyası və dili ilə bağlı olduğunu birmənalı şəkildə qəbul edir. Halbuki bunun belə olduğunu hələ keçən əsrin 30-cu illərində B.Çobanzadə birmənalı şəkildə təsdiq etmişdir.

Alimin "Şahnamə" və "Dədə Qorqud" dastanlarına etnik epos kontekstində yanaşması həm B.Çobanzadənin folklorşünaslıq görüşlərinin öyrənilməsi, həm də eposşünaslıq baxımından son dərəcə mühüm və əhəmiyyətli yanaşmadır. O, yuxarıdakı fikrində gördüyümüz kimi, "Şahnamə"ni "əsas etibarilə" İran şahlarının dastanı, "Dədə Qorqud"u isə oğuz xanlarının dastanı hesab etmişdir.

"Şahnamə" – İran şahlarının dastanı;

"Dədə Qorqud" – oğuz xanlarının dastanıdır.

Bu müqayisə iki cəhətə əsaslanır:

1. Hər iki dastanın İran və Oğuz xalqlarının dastanları kimi **etnik epos cəhətindən** müqayisəsinə;

2. Hər iki dastanın İran şahlarının və Oğuz xanlarının dastanları kimi **siyasi-etnik epos cəhətindən** müqayisəsinə;

B.Çobanzadənin "Dədə Qorqud" və "Şahnamə"yə etnik epos kontekstində yanaşması öz dövrünün eposşünaslıq bilikləri baxımından qabaqcıl baxış hesab oluna bilər. O, gördüyü kimi, "Dədə Qorqud"u bir Oğuz abidəsi hesab etməklə, əslində, onun milli-etnik mahiyyətini, milli tarix üçün rolunu vurğulamaq istəmişdir. Yəni "Şahnamə" fars-İran etnik kimliyinin abidəsi, pasportu və milli kimlik üçün xarakterik olan dəyərləri özündə qoruyan xəzinə olduğu kimi, "Dədə Qorqud" da bir "Oğuznamə"dir və bu mənada "Dədə Qorqud", ilk növbədə, oğuz-türk kimliyinin abidəsidir. B.Çobanzadə "Dədə Qorqud" oğuz xanlarının dastanıdır" deyərkən onun məhz sözün hər bir mənasında "Oğuznamə" olduğunu qabartmaq istəmişdir.

"Oğuznamə" dastanı haqqında XX və XXI əsrlərdə aparılmış tədqiqatlar göstərdi ki, B.Çobanzadənin "Dədə Qorqud" dastanının Oğuz milli kimliyinin epik modeli olan "Oğuznamə" kimi təqdim etməsi çox böyük məna daşımaqla, ilk növbədə, milli kimliyin təcəssümünə xidmət edir.

B.Çobanzadə “Dədə Qorqud”la “Şahnamə”ni müqayisə edərkən eposdakı fars mənşəli “Alp Rüstəm” adının olduğuna diqqət çəkmişdir. Bu, çox maraqlı bir məsələdir. “Dədə Qorqud” dastanında ərəb-fars sözləri var, lakin qəhrəmanlardan birinin adının Rüstəm olması xüsusi məsələdir. Bu ad dastana haradan düşə bilərdi. Əlbəttə ki, Rüstəm fars adıdır, demək, bu ad farslardan gəlmişdir. Lakin Rüstəm sadə bir fars adı yox, “Şahnamə” eposunun məşhur qəhrəmanlarından birinin adıdır. Buradan aydın olur ki, B.Çobanzadə “Şahnamə” və “Dədə Qorqud” arasında “daha konkret və sıx əlaqələr” olduğunu deyərkən bu kimi mühüm semantik faktları nəzərdə tutmuşdur. Prof. A.Babayev həmin fakt haqqında yazır: “Bizə görə, “Şahnamə”də ərəb adlarının qəhrəmanlarının olması X əsr İranında ərəb nüfuzu ilə əlaqədardır. *“Dədə Qorqud” isə bilavasitə xalq tərəfindən yaradıldığından, ərəb istilacılarının adları ora daxil ola bilməmişdi. Çünki xalq ərəb istilacılarına nifrət edirdi. B.Çobanzadəyə gəldikdə isə o, “Dədə Qorqud”un Firdovsi dövründə yaranmış və təkmilləşmiş olması ilə bərabər, onun Azərbaycan dilində ilk ədəbi əsər olduğunu söyləyir*”[1, 272].

Biz açıq şəkildə bildirmək istərdik ki, “Dədə Qorqud” dastanında ərəb adlarının olmamasını “xalqın ərəb istilacılarına nifrət etməsi” ilə izah olunması fikri ilə razılaşmırıq. Burada məsələnin kökləri daha dərinədir:

Əvvəla, “Dədə Qorqud” dastanında xüsusilə islam dininin əsas simalarının nümunəsində ərəb adları var.

İkincisi, “Kitabi-Dədə Qorqud”un islam dininə keçid dövrünün poetikasını əks etdirməsi artıq məlum bir həqiqətdir.

Üçüncüsü, nə “Dədə Qorqud”, nə də “Oğuznamə”nin digər variantları orta əsrlərdə yaranmamışdır. Bu dastanların tarixi oğuzların mifik düşüncə tarixinə qədər gedib çıxır. “Oğuznamə”nin uyğur versiyasında dünyanın mifik yaradılışından bəhs olunur. Oğuz kağan Ay kağanın oğludur, onun Gün, Ay, Ulduz, Göy, Dağ, Dəniz kimi altı oğlu var. Bu, kosmoqonik yaradılış mifidir və əlyazma mətninin hansı dövrə aid olmasından asılı olmayaraq, mətn mif çağında yaranmışdır.

Bizcə, məsələyə elə, B.Çobanzadə kimi, etnik epos kontekstində baxmaq lazımdır. Etnik epos – etnosun dastanı olduğu üçün o, sonradan hansı təsirlərə məruz qalmasından asılı olmayaraq, ilk növbədə onu yaradan etnosun tarixini, mədəniyyətini və dünyagörüşünü ifadə edir. Elə bu səbəbdən də sonrakı dövrlərin, ideologiyaların təsirlərinə baxmayaraq, “Dədə Qorqud” dastanı bütün səviyyələrdə Oğuz etnik kimliyini aydın şəkildə təqdim edir. Burada islam dini aydın şəkildə ifadə olunan bir laydır. Təbii ki, “Dədə Qorqud” dastanı islam təsirlərinə məruz qalmasaydı, islam epoxa-

sında yaşaya bilməzdi. Ak. T.Hacıyevin bu mövzuda yazdığı məqalənin adında da göstərildiyi kimi, “*“Dədə Qorqud kitabı”nı İslam qoruyub saxladı*” [5, 208].

Ona görə də biz dastanda İslam dininin müqəddəslərinin adlarına rast gəlirik. Eposun mənəvi-fəlsəfi qəhrəmanı Dədə Qorquddur. O, Oğuz elinin ən mühüm simalarından biridir. Dastanın adı da onun adı ilə adlanır: “Dədə Qorqud kitabı”. O, bir Oğuz ozanı, bilicisi, müdriki, ağsaqqalıdır. Ancaq eposun ilk cümləsində Dədə Qorqud İslam peyğəmbəri ilə əlaqələndirilir: “Rəsul əleyhissəlam zəmanına yaxın Bayat boyundan Qorqud ata diyərlər bir ər qopdı. Oğuzun ol kişi təmam bilicisiydi, – nə diyərsə, olurdu. Gəibdən dürlü xəbər söylərdi. Həqq təala anın könlinə ilham edərdi...” [6, 31].

Lakin bütün bunlara baxmayaraq, Oğuz etnopoetikası dastanın bütün bədii strukturunun əsasını təşkil edir. Bu Oğuz dastanı, obrazlı desək, yaşamaq, babalarımız haqqındakı bilgiləri yeni nəsillərə çatdırmaq, onları oğuz-türk ruhunda böyütmək öz dövrünün ideologiyalarına müəyyən güzəştlərə getmişdir.

Digər tərəfdən, abidədə ərəb sözlərinin olması, fars epos qəhrəmanı Rüstəmin də adının oğuzlarda işlənməsi və dastanın məşhur qəhrəmanlarından birinin adında əks olunması “Kitabi-Dədə Qorqud” dastanının mənə baxımından nəhəng bir abidə olduğunu göstərir. B.Çobanzadənin də onu “Şahnamə” ilə müqayisə etməkdə əsas məqsədlərindən biri elə bu olmuşdur. Böyük alim dastanın möhtəşəmliyini göstərmək üçün onu dünya eposunun nəhəng abidələrindən biri ilə müqayisə etmişdir. Onun bu müqayisələr zamanı irəli sürdüyü fikirlərin bugünlə və gələcəklə səsleşməsi alimin “Dədə Qorqud” baxışlarının intellektuallığını göstərməkdədir. Bu cəhətdən də belə hesab edirik ki, B.Çobanzadənin folklorşünaslıq görüşlərində özünəməxsus yer tutan “Dədə Qorqud” baxışları bu gün də elmimiz üçün aktual olaraq qalır.

İstifadə olunmuş ədəbiyyat

1. Babayev A. Bəkir Çobanzadə. Bakı: “Şərq-Qərb”, 1998.
2. Cəfərov N. Eposdan kitaba. Bakı: “Maarif”, 1999.
3. Çobanzadə. B. Şahnamə və dünya epik ədəbiyyatı (ədəbi paralellər). “İnqilab və mədəniyyət” jur., 1934, № 9-10.
4. Əliyev H. Milli varlığımızın mötəbər qaynağı. Dədə Qorqud dünyası (məqalələr). Bakı: “Öndər”, 2004.
5. Hacıyev T. “Dədə Qorqud kitabı”nı İslam qoruyub saxladı. Bakı, “Azərbaycan şifahi xalq ədəbiyyatına dair tədqiqlər” jur., X kitab, 2001.

6. Kitabi-Dədə Qorqud. (Müqəddimə, tərtib və transkripsiya F.Zeynalov və S.Əlizadəninindir). Bakı: “Yazıçı”, 1988.
7. Kitabi-Dədə Qorqud ensiklopediyası, 2 cildə, II cild. Bakı: “Yeni Nəşrlər Evi”, 2000.

Sevda Qasımova

Summary

Scientific thoughts of Bekir Chobanzadeh on "Kitabi-Dada Gorgud"

The article says that in various works of B. Chobanzadeh we come across different opinions about the monument "Kitabi-Dada Gorgud". However, in his fundamental article "Shahnameh and world epic literature (literary parallels)" he praised "Kitabi-Dada Gorgud" in terms of content. The scholar's approach to the epics "Shahnameh" and "Dada Gorgud" in the context of ethnic epos is extremely important both in the study of B. Chobanzadeh's folklore views and in terms of epic studies. In this article, the system of views of B. Chobanzadeh, who considers "Shahnameh" to be "mainly" an epic of Iranian shahs, and "Dada Gorgud" an epic of Oghuz khans, is analyzed scientifically and conceptually.

Севда Гасымова

Резюме

Научные суждения Бекира Чобанзаде относительно эпоса «Китаби-Дэдэ Горгуд»

В статье отмечается, что в трудах Б. Чобанзаде содержатся заслуживающие внимания суждения о памятнике «Китаби-Дэдэ Горгуд». Наиболее интересна статья «Шахнаме и мировая эпическая литература (литературные параллели)» Фирдовси, в которой автор выявляет параллели между «Китаби-Дэдэ Горгуд» и эпосом «Шахнаме», высоко оценивая оба памятника как с точки зрения их содержания, так и идейного замысла. Учёный квалифицирует оба эпоса как памятники в жанре этнического эпоса, что чрезвычайно важно как с точки зрения изучения фольклорных воззрений Б. Чобанзаде, так и в плане жанровых дефиниций. В настоящей статье представлен и концептуальный анализ системы взглядов Б. Чобанзаде, который считает «Шахнаме» «главным образом» эпосом об иранских шахах, а «Дэдэ Горгуд» - эпосом об огузских ханах.

Rəyçi: fil.e.d, prof. K.Əliyev